

نقش هوش اخلاقی و سرمایه روان‌شناختی در پیش‌بینی سرمایه اجتماعی سربازان

The Role of Moral Intelligence and Psychological Capital in Predicting the Social Capital of Soldiers

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۲/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۲/۱۵

Jafari, E. [✉], Pourmohseni Koluri F.; Qobadi, Z.;
Taklavi Varniab, S.

عیسی جعفری [✉]، فرشته پورمحسنی کلوری ^۱، زهرا قبادی ^۲،
سمیه تکلوی ورنیاب ^۳

Abstract

Introduction: The purpose of this study was to investigate the role of moral intelligence and psychological capital in predicting the social capital of soldiers in a military unit.

Method: This research was conducted using the descriptive correlational method. The statistical population consisted of all the soldiers in a military unit. From this population, 85 soldiers were selected through the availability sampling method. To collect data, the Moral Intelligence Questionnaire (MCI), the Luthans Psychological Capital Questionnaire (PCQ) and the Onyx and Bullen Social Capital Questionnaire were used. The data were analyzed using correlation coefficient and multiple regression analysis.

Results: The results revealed that there is a positive significant relationship between moral intelligence and social capital ($P < 0/01$). It was further revealed that there is a positive significant relationship between psychological capital and social capital ($P < 0/01$). The results of regression analysis also showed that the variables moral intelligence and psychological capital can predict social capital.

Discussion: According to the results, it can be said that moral intelligence and psychological capital are related to social capital and are capable of predicting social capital changes. Therefore, it is suggested that senior military commanders and managers consider the role of moral intelligence and psychological capital in enhancing social capital in soldiers. In general, it can be concluded that in order to increase the social capital of soldiers, it is necessary to train them in moral intelligence and psychological capital so that their level of social capital can be improved by improving their level of moral intelligence and psychological capital.

Key words: moral intelligence, psychological capital, social capital, soldiers

چکیده

مقدمه: پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش هوش اخلاقی و سرمایه روان‌شناختی در پیش‌بینی سرمایه اجتماعی سربازان وظیفه در یک واحد نظامی انجام شد.

روش: این پژوهش با روش توصیفی از نوع همبستگی انجام شد. جامعه آماری تحقیق شامل تمامی سربازان وظیفه در یک واحد نظامی بودند. از این جامعه، تعداد ۸۵ سرباز با روش نمونه‌گیری دردسترس انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌های پژوهش از پرسشنامه هوش اخلاقی لینک و کیل (MCI)، پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی لوتانز (PCQ) و پرسشنامه سرمایه اجتماعی اونیکس و بولن استفاده شد. داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه مورد تحلیل قرار گرفتند.

نتایج: نتایج پژوهش نشان داد که بین هوش اخلاقی با سرمایه اجتماعی، رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد ($P < 0/01$). همچنین رابطه سرمایه روان‌شناختی با سرمایه اجتماعی مثبت و معنی‌داری بود ($P < 0/01$). نتایج آزمون تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که متغیرهای هوش اخلاقی و سرمایه روان‌شناختی قادر به پیش‌بینی سرمایه اجتماعی می‌باشند.

بحث: باتوجه به نتایج پژوهش می‌توان گفت که هوش اخلاقی و سرمایه روان‌شناختی با سرمایه اجتماعی رابطه دارند و قادر به پیش‌بینی تغییرات سرمایه اجتماعی هستند. بنابراین، به فرماندهان و مدیران ارشد نظامی پیشنهاد می‌شود برای افزایش سرمایه اجتماعی در سربازان بر نقش هوش اخلاقی و سرمایه روان‌شناختی توجه کنند. به‌طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که جهت افزایش سرمایه اجتماعی سربازان لازم است که هوش اخلاقی و سرمایه روان‌شناختی آموزش داده شود تا با ارتقای میزان هوش اخلاقی و سرمایه روان‌شناختی شاهد بهبود سطح سرمایه اجتماعی در این افراد باشیم.

کلید واژه‌ها: هوش اخلاقی، سرمایه روان‌شناختی، سرمایه اجتماعی، سربازان

[✉] **Corresponding Author:** Associate Professor,
Department of Psychology, Faculty of Education
Sciences and Psychology, Payame Noor University,
Tehran, Iran.
E-mail: Esa_jafari@yahoo.com

[✉] دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران
۱. دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران
۲. دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل، اردبیل، ایران
۳. استادیار گروه روان‌شناسی، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران

مقدمه

است (لین چاندلر^۵، ۲۰۱۳).

امروزه سرمایه اجتماعی به عنوان عامل کلیدی مورد بحث در اغلب کمسیون‌ها در دنیا مطرح شده و بر نقش آن در ایجاد سلامت و بهزیستی افراد و جوامع تأکید شده است (سازمان بهداشت جهانی^۶، ۲۰۱۰). اونیکس و بولن^۷ (۲۰۰۰) سرمایه اجتماعی را شامل ابعاد مشارکت در جامعه، عاملیت اجتماعی یا پیش‌نگری و پیش‌قدمی در زمینه اجتماعی، احساس امنیت و اعتماد، تعاملات با همسایگان، تعاملات با خانواده و دوستان، تحمل تنوع، ارزش زندگی و تعاملات شغلی می‌دانند. آنها در این زمینه مدل سرمایه‌های اجتماعی را براساس مؤلفه‌های مذکور بیان کردند که از درجه اهمیت برخوردار بوده و این مدل در تحقیقات مختلفی مورد استفاده بوده است. بررسی شواهد پژوهشی دهه‌های اخیر نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معنی‌داری با سلامت روانی افراد جامعه دارد (دافور، تورپ، بارتون، هافمن و پارسل^۸، ۲۰۱۹) و عاملی محافظت‌کننده در برابر آسیب‌های روانی و اجتماعی است. با توجه به مبانی و مفاهیم بیان شده از سرمایه‌های اجتماعی، به نظر می‌رسد پاسداری از ارکان و ابعاد این اصل در جامعه به منظور جلوگیری از به‌چالش کشیدن این مسئله، بتوان در جهت مطالعه عوامل تأثیرگذار بر آن قدمی مثبت برداشت (ولیکانی و همکاران، ۱۳۹۱؛ عطالهی و همکاران، ۱۳۹۳). عوامل متعددی با سرمایه اجتماعی مرتبط هستند و از بین این عوامل می‌توان به نقش متغیرهای روان‌شناختی اشاره کرد. یکی از متغیرهای روان‌شناختی مرتبط با سرمایه اجتماعی، هوش اخلاقی^۹ است.

هوش اخلاقی، به معنای توجه به زندگی انسان و طبیعت، رفاه اقتصادی و اجتماعی، ارتباطات باز و صادقانه و حقوق شهروندی است (ولیکانی و همکاران،

سربازان، اصلی‌ترین عنصر امنیت در جوامع انسانی محسوب می‌شوند و پاسداری از این سرمایه‌های اجتماعی، برای دولت و جوامع مردمی مهم‌ترین وظیفه محسوب می‌شود. جوامع انسانی برای تداوم و پایداری، نیازمند سرمایه‌های قوی و مداوم در ساختار خود هستند این سرمایه‌ها می‌توانند در تحکیم اهداف و کارکردهای صحیح جامعه نقش مهمی ایفا کنند به خصوص زمانی که این سرمایه‌ها تبدیل به ظرفیت‌های امنیتی و صیانتی ممالک شود، چراکه با گسترش پدیده جهانی شدن^۱ بحث ارزش یا سرمایه‌ای که جوامع از آن برخوردار شوند، اهمیت فراوانی یافته است (عطالهی و همکاران، ۱۳۹۳). سربازان در مرزها و سراسر ممالک می‌توانند امنیت و بار سنگین حفاظت از مرز و بوم را بر دوش بکشند و طبیعی است که هرگونه نقصان و خلل در این سرمایه‌های امنیتی می‌تواند در روند مدیریت و پاسداری از کشور خلل ایجاد کند. بنابراین، این جوامع از حیث مطالعاتی در قلمرو تحقیقات میدانی می‌توانند از اهمیت ویژه‌ای برخوردار باشند. سربازان در زمره سرمایه‌های انسانی قوی، جزء سرمایه‌های اجتماعی^۲ جوامع به حساب می‌آیند؛ چرا که سرمایه‌های انسانی یکی از دارایی‌های ارزشمند در نظام سرمایه اجتماعی بوده (لاکلی^۳، ۲۰۰۵) و دارای قابلیت‌های بالایی هستند و می‌توانند از مزایای سرمایه‌های اجتماعی برخوردار باشند (مدسون^۴، ۲۰۱۱). بنابراین، مطالعه و بررسی عوامل تأثیرگذار بر سرمایه اجتماعی و شاخص‌های آن می‌تواند حائز اهمیت باشد. اصطلاح سرمایه اجتماعی به شبکه‌ها و یا ارتباطاتی اشاره دارد که مردم و سازمان‌ها از طریق ایجاد روابط با یکدیگر، آن را خلق می‌کنند. به عبارتی در نظریه سرمایه اجتماعی همکاری و تقابل بین طرفین در ایجاد روابط سازنده ضروری

کارکنان دستگاه‌های اجرایی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد و هوش اخلاقی از عوامل تأثیرگذار سرمایه اجتماعی است و با تمام مؤلفه‌های آن رابطه دارد. در پژوهش نعمتی و نویدی (۱۳۹۵) که روی گروهی از کارکنان بانک انجام شد، نتایج نشان داد که هوش اخلاقی و هوش سازمانی تأثیر مستقیمی بر سرمایه اجتماعی افراد مورد بررسی دارند. همچنین در پژوهش دیگری مشخص شد که بین هوش اخلاقی و سرمایه اجتماعی با مسئولیت‌پذیری دانشجویان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. در این پژوهش مشخص شد که بین مسئولیت‌پذیری و سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۴). در پژوهش مرزآبادی، هوشمندجا و پورخلیلی (۲۰۱۳) رابطه متغیرهای معنوی نظیر هوش اخلاقی و معنویت سازمانی با استرس شغلی کارکنان یک واحد نظامی بررسی شد و نتایج نشان داد بین هوش اخلاقی و استرس شغلی کارکنان نظامی رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد. از طرفی شواهد پژوهشی نشان می‌دهد که مسئولیت‌پذیری به‌عنوان یکی از ابعاد هوش اخلاقی با اعتماد اجتماعی، اعتماد به گروه‌ها و دیگر خواهی رابطه مثبت و معنی‌داری دارد (سروش، ۱۳۹۱). در پژوهش اصلاحی و عباس‌زاده (۱۳۹۲) رابطه مسئولیت‌پذیری اجتماعی و سرمایه اجتماعی میان اعضای علمی دانشگاه ارومیه بررسی شد و نتایج نشان داد که بین این دو متغیر رابطه وجود دارد و ابعاد مسئولیت‌پذیری اجتماعی می‌توانند عناصر سرمایه اجتماعی را به طور مثبت و معنی‌دار پیش‌بینی کنند. علاوه بر هوش اخلاقی، سرمایه اجتماعی در سطح جامعه می‌تواند تابع عوامل مختلفی قرار گیرد. به عبارتی عوامل گوناگونی می‌تواند در سرمایه اجتماعی اثرات مثبت یا منفی ایجاد کنند. از آنجاکه

همچنین، این نوع هوش نشان‌دهنده اشتیاق و توانایی فرد برای قراردادن معیارهایی برتر و فراتر از منافع خود و حتی موضوعاتی نظیر اثربخشی در قانون و اکنش‌های فردی است (عطاللهی و همکاران، ۱۳۹۳). از دیدگاه لنیک و کیل^۱ (۲۰۰۵) هوش اخلاقی توانایی تشخیص درست از اشتباه است که با اصول جهان سازگار است. به نظر آنان، چهار اصل هوش اخلاقی برای موفقیت مستمر شخص ضروری است که عبارتند از: درستکاری، مسئولیت‌پذیری، دلسوزی و بخشش. درستکاری یعنی ایجاد هماهنگی بین آنچه باور داریم و آنچه به آن عمل می‌کنیم. انجام آنچه می‌دانیم درست است و گفتن حرف راست در تمام زمان‌ها. به عبارتی فردی که هوش اخلاقی بالایی دارد به روشی که با اصول و عقایدش سازگار باشد، عمل می‌کند. بعد مسئولیت‌پذیری به مسئولیت اعمال و پیامدهای آن اشاره دارد و فردی که هوش اخلاقی بالایی دارد، مسئولیت اشتباهات و شکست‌های خود را می‌پذیرد. دلسوزی توجه به دیگران را شامل می‌شود. فرد با میزان دلسوزی بالا نسبت به دیگران مهربان و دلسوز است و در زمان موردنیاز با دیگران همدردی و مهربانی می‌کند. بخشش نیز به آگاهی افراد از معایشان و توانایی تحمل اشتباهات دیگران مربوط است (لنیک و کیل، ۲۰۰۵؛ به نقل از رحیمی و همکاران، ۱۳۹۴). بنابراین، می‌توان بیان کرد هوش اخلاقی دربرگیرنده هوشی سرشار از ارزش‌نهادن به حقوق شهروند، و ظرفیت برتر درک درست از نادرست، توجه به زندگی انسان، ترجیح معیارهای بلند و برتر در برابر منافع شخصی و درنهایت درستکاری، مسئولیت‌پذیری، دلسوزی و بخشش است که می‌تواند ابعاد سرمایه‌های اجتماعی را تحت تأثیر قرار دهد. در پژوهش عطاللهی و همکاران (۱۳۹۴) مشخص شد که بین هوش اخلاقی و سرمایه اجتماعی مدیران و

۲۰۰۷). نتایج پژوهش آدلر و کوان^{۱۴} (۲۰۰۲) نشان داد افرادی که از سرمایه روان‌شناختی بالایی برخوردار هستند، توانایی بیشتری برای تعاملات گروهی و مشارکت‌های اجتماعی دارند و این مسئله به نوبه خود در تقویت سرمایه اجتماعی افراد مؤثر است. در پژوهش هان^{۱۵} و همکاران (۲۰۱۵) مشخص شد که بین خودکارآمدی و سرمایه اجتماعی، رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد و افراد با خودکارآمدی بالا از میزان سرمایه اجتماعی بالایی برخوردار هستند. در پژوهش کوئینگ^{۱۶} و همکاران (۲۰۱۹) نقش امید به عنوان یکی از متغیرهای اصلی سرمایه روان‌شناختی روی علائم اختلال استرس پس از سانحه در افراد نظامی و سربازان بررسی شد و نتایج حاکی از آن بود که امید رابطه منفی و معنی‌داری با افسردگی و علائم اضطراب در افراد مورد بررسی دارد. در پژوهشی که توسط و^{۱۷} و همکاران (۲۰۱۲) در ارتباط با تأثیر خودکارآمدی اجتماعی بر سرمایه اجتماعی روی گروهی از کاربران شبکه‌های اجتماعی صورت گرفت، نتایج نشان داد خودکارآمدی اجتماعی تأثیر مثبت و معنی‌داری بر سرمایه اجتماعی افراد شرکت‌کننده داشته است و افراد با نمرات بالا در خودکارآمدی اجتماعی از میزان سرمایه اجتماعی بالایی برخوردار بودند. در تحقیقی دیگر مشخص شد مؤلفه‌های امیدواری، خودکارآمدی و تاب‌آوری به طور مستقیم، و خوش‌بینی به طور غیرمستقیم و با میانجی‌گری امیدواری، خودکارآمدی و تاب‌آوری، بر سرمایه اجتماعی تأثیر می‌گذارند. مؤلفه امیدواری نیز می‌تواند به طور غیرمستقیم از طریق میانجی‌گری خودکارآمدی بر سرمایه اجتماعی اثر بگذارد و مؤلفه خوش‌بینی و تاب‌آوری، ارتباط معنی‌داری با خودکارآمدی که دارای بیشترین اثر بر سرمایه اجتماعی است، ندارند (محمودی و همکاران، ۱۳۹۳).

افراد در سطح جامعه دارای ویژگی‌های روانی متفاوتی هستند، لذا سرمایه‌های انسانی که جزء سرمایه‌های اجتماعی محسوب می‌شوند، می‌توانند تحت تأثیر عوامل روانی مختلفی وضعیت خود را تغییر دهند یا دچار آسیب شوند. یکی از عوامل تأثیرگذار بر این مسئله، سرمایه روان‌شناختی^{۱۱} است (بهادری و همکاران، ۱۳۹۱؛ قانع و همکاران، ۱۳۹۳). لوتانز^{۱۲} و همکاران (۲۰۰۷) مدل نظری سرمایه روان‌شناختی را ارائه دادند. از نظر آنان سرمایه روان‌شناختی شامل خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری و خوش‌بینی است. از دید این مدل نظری امیدواری حالتی انگیزشی است و دارای سه بعد عاملیت، طرح و هدف است. خوشبینی اسناد درونی بالنسبه ثابت و کلی درمورد حوادث مثبت است. خودکارآمدی به معنای اطمینان‌داشتن به توانایی‌های موردنیاز در رسیدن به موفقیت و باور داشتن توانایی در غلبه بر تکالیف چالش‌انگیز است و تاب‌آوری ظرفیت روانی مثبت در راستای پیشرفت تعریف می‌شود و فرد را برای پذیرش مسئولیت آماده می‌کند (لوتانز و همکاران، ۲۰۰۷). سرمایه روان‌شناختی یکی از شاخص‌های روان‌شناسی مثبت‌گرایی است که با ویژگی‌هایی از قبیل باور فرد به توانایی‌هایش برای دستیابی به موفقیت، داشتن پشتکار در دنبال کردن اهداف، ایجاد اسنادهای مثبت درباره خود و تحمل کردن مشکلات تعریف می‌شود (لوتانز و همکاران، ۲۰۰۴). شواهد پژوهشی نشان می‌دهد افرادی که از سرمایه روان‌شناختی بالایی برخوردارند، انگیزش پیشرفت زیادی دارند و در مقابله با مشکلات سخت‌رویی زیادی از خود نشان می‌دهند و همچنین افراد برخوردار از چنین سازه‌ای سعی می‌کنند تا سطح سرمایه انسانی و سرمایه اجتماعی خود را جهت بالابردن احتمال موفقیت خود در زندگی شخصی و شغلی بالا ببرند (لوتانز، یوسف و اولیو^{۱۳}،

شد. پس از دریافت پرسشنامه داده‌ها وارد نرم‌افزار SPSS شد. نتایج ویژگی‌های دموگرافیک با استفاده از جداول درصد فراوانی و فرضیه‌های تحقیق با استفاده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه مورد تحلیل قرار گرفت. برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش از ابزارهای زیر استفاده شد:

پرسشنامه هوش اخلاقی: پرسشنامه هوش اخلاقی لنینیک و کیل (۲۰۰۵) دارای ۴۰ گویه و ۱۰ شاخص است. ابعاد کلی هوش اخلاقی به درستکاری (دارای ۴ بعد زیرمقیاس)، مسئولیت‌پذیری (دارای ۳ بعد زیرمقیاس)، بخشش (دارای ۲ بعد زیرمجموعه) و همدلی (دارای ۱ بعد زیرمجموعه) تقسیم‌بندی می‌شوند. پاسخ‌دهندگان به هر پرسش روی طیف پنج درجه‌ای هرگز تا همیشه پاسخ می‌دهند که به ترتیب به این درجات امتیاز ۱ تا ۵ تعلق می‌گیرد. براین اساس، هر پاسخ‌دهنده در هر یک از ابعاد زیرمجموعه هوش اخلاقی که دارای ۴ سؤال می‌باشد، امتیازی بین ۲۰ - ۴ و در مجموع در کل پرسشنامه ۴۰ سؤالی امتیازی بین ۲۰۰ - ۴۰ به دست می‌آورد. باتوجه‌به اینکه پرسشنامه حاوی سؤالات ۱۰ شاخصه هوش اخلاقی می‌باشد، هر پاسخ‌دهنده در مجموع امتیازی بین ۴۰ تا ۲۰۰ کسب می‌کند که با تقسیم آن بر ۲ نمره نهایی پرسشنامه هوش اخلاقی بین ۲۰ تا ۱۰۰ خواهد بود. تفسیر آزمون نیز به این صورت است که نمره ۱۰۰ - ۹۰ عالی، ۸۹ - ۸۰ خیلی خوب، ۷۹ - ۷۰ خوب و نمرات کم‌تر از ۶۹ ضعیف ارزیابی می‌شود. در پژوهش مارتین و همکاران (۲۰۱۰) به نقل از رفعتی و همکاران، (۱۳۹۳) آلفای کرونباخ این پرسشنامه ۰/۸۹ به دست آمد. در پژوهش دیگری پایایی این ابزار ۰/۹۴ محاسبه شده است (مختاری‌پور و همکاران، ۱۳۸۹). در این پژوهش میزان پایایی پرسشنامه هوش اخلاقی به روش ضریب آلفای

باتوجه‌به اینکه سربازان به‌عنوان قشر جوان جامعه دوره جدیدی از زندگی را تجربه می‌کنند و در طول این دوره به دور از خانواده و با سبک زندگی جدیدی که تفاوت زیادی با زندگی در کنار افراد خانواده دارد، به سر می‌برند؛ مستعد استرس و عوامل آسیب‌زای روانی هستند و یکی از راه‌های مقابله با این مسئله ارتقای سطح تعاملات بین‌فردی و سرمایه اجتماعی در این افراد است، بنابراین، پرداختن به نقش هوش اخلاقی و سرمایه روان‌شناختی در ارتباطات بین‌فردی افراد به‌عنوان یکی از سازوکارهای اصلی سرمایه اجتماعی حائز اهمیت است. در این راستا، پژوهش حاضر می‌تواند نقش هوش اخلاقی و سرمایه روان‌شناختی را در سرمایه اجتماعی این افراد به‌عنوان یک سازوکار مقابله‌ای قوی برجسته سازد و به تولید راهکارهای لازم جهت ارتقای سرمایه اجتماعی در این قشر از جامعه منجر شود. بنابراین، این پژوهش سعی دارد تا به این سؤال پاسخ دهد که آیا هوش اخلاقی و سرمایه روان‌شناختی توان پیش‌بینی سرمایه اجتماعی سربازان را دارد؟

روش

روش تحقیق حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل تمامی سربازان وظیفه‌یگان‌های انتظامی شهر اردبیل بود که در بهار سال ۱۳۹۸ مشغول به خدمت بودند. با استفاده از روش نمونه‌گیری دردسترس نمونه‌ای به حجم ۸۵ نفر انتخاب شد و پرسشنامه‌های پژوهش پس از تنظیم و آماده‌سازی در اختیار مسئولین مرتبط قرار گرفت و بین سربازان توزیع شد. در این پژوهش، آزمودنی‌ها از آزادی انتخاب برخوردار بودند و به‌صورت داوطلبانه در پژوهش شرکت کردند. برای جلب اعتماد و حس همکاری، از محرمانه‌بودن داده‌ها به آنان اطمینان داده

کرونیباخ ۰/۸۰ به دست آمد.

پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی لوتانز: این پرسشنامه توسط لوتانز و همکاران (۲۰۰۷) تدوین شده است. در این پرسشنامه از مقادیر استاندارد شده که به طور وسیعی ساختارهایی مانند امید، تاب‌آوری، خوش‌بینی و خودکارآمدی را می‌سنجد، استفاده شده است. این پرسشنامه شامل ۲۴ سؤال و هر خرده‌مقیاس شامل ۶ گویه است و آزمودنی‌ها به هر گویه در مقیاس ۶ درجه‌ای لیکرت (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) پاسخ می‌دهند. جهت محاسبه نمره سرمایه روان‌شناختی ابتدا نمره هر خرده‌مقیاس به صورت جداگانه به دست می‌آید و سپس مجموع آنها به عنوان نمره کل سرمایه روان‌شناختی منظور می‌شود. در پژوهش بهادری خسروشاهی، هاشمی نصرت‌آباد، و باباپور خیرالدین (۱۳۹۱) میزان پایایی این پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونیباخ ۰/۸۵ به دست آمد. در پژوهش حاضر نیز پایایی کل پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی با استفاده از آلفای کرونیباخ ۰/۸۲ برآورد شد. همچنین آلفای کرونیباخ خرده‌مقیاس‌های امید، تاب‌آوری، خوش‌بینی و خودکارآمدی به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۷۸، ۰/۸۲ و ۰/۸۰ به دست آمد.

پرسشنامه سرمایه اجتماعی اونیکس و بولن: پرسشنامه سرمایه اجتماعی اونیکس و بولن (۲۰۰۰) با ۳۱ سؤال سرمایه اجتماعی را در سه سطح شناختی (۱۳ سؤال)، ساختاری (۹ سؤال) و ارتباطی (۹ سؤال) مورد سنجش قرار می‌دهد. بعد شناختی سرمایه اجتماعی

شامل ابعاد مشارکت، اعتماد، نگرش‌ها و تعهدات بوده و دارای سؤالات ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۱۰، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۲، ۲۴، ۲۵، ۲۶ است. بعد ساختاری سرمایه اجتماعی شامل تصمیم‌گیری، ساختارها و فعالیت گروهی بوده و دارای سؤالات ۱، ۲، ۳، ۱۹، ۲۱، ۲۷، ۲۸، ۲۹ و ۳۰ می‌باشد. بعد ارتباطی سرمایه اجتماعی نیز شامل ارتباطات درون گروهی و برون گروهی، کمیت و کیفیت آنها بوده و شامل سؤالات ۹، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۷، ۱۸، ۲۰، ۲۲ و ۳۱ است. دامنه سؤالات دارای طیف لیکرت چهارگزینه‌ای است و به صورت بسیار کم، کم، زیاد و بسیار زیاد به ترتیب (۱، ۲، ۳، ۴) پاسخ داده می‌شوند. حداکثر نمره کل پرسشنامه ۱۲۴ و حداقل نمره ۳۱ است و نمره بالا بیانگر سرمایه اجتماعی بالاتر است. روایی این ابزار از طریق تحلیل عاملی که به روش واریماکس انجام گرفته، ضریب همبستگی‌ها را بین ۰/۵۲ تا ۰/۸۷ و ضریب پایایی را ۰/۸۴ محاسبه کرده است (اونیکس و بولن، ۲۰۰۰). پایایی این پرسشنامه در پژوهش رجبی گیلان و همکاران (۱۳۹۲) برای بعد شناختی ۰/۸۴، بعد ساختاری ۰/۷۹ و بعد ارتباطی ۰/۷۷ گزارش شده است. در پژوهش حاضر نیز آلفای کرونیباخ بعد شناختی ۰/۸۷، بعد ساختاری ۰/۸۱ و بعد ارتباطی ۰/۷۹ به دست آمد.

یافته‌ها

در جدول ۱ ویژگی‌های جمعیت‌شناختی افراد مورد مطالعه آورده شده است.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آزمودنی‌های مورد مطالعه

متغیر	سطوح متغیر	فراوانی	درصد
سن	۱۸ - ۲۴	۷۷	۹۰/۶
	۲۵ - ۲۹	۸	۹/۴
وضعیت تحصیلی	زیر دیپلم	۴	۴/۷
	دیپلم	۲۵	۲۹/۴
	فوق دیپلم	۱۸	۲۱/۲
	کارشناسی	۳۷	۴۳/۵
وضعیت تأهل	کارشناسی ارشد	۱	۱/۲
	مجرد	۷۳	۸۵/۹
	متاهل	۱۲	۱۴/۱

متغیرهای هوش اخلاقی، سرمایه روان‌شناختی و سرمایه اجتماعی بین ۱/۹۶+ و ۱/۹۶- قرار داشت، لذا می‌توان گفت که توزیع نمرات کلیه متغیرهای مورد مطالعه از شکل بهنجار برخوردار بودند.

شاخص‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه در جدول ۲ آورده شده است. برای بررسی توزیع بهنجار (نرمال) هریک از متغیرها، نتایج آزمون کولموگروف - اسمیرنوف یک بعدی مورد توجه قرار گرفت. باتوجه‌به اینکه مقدار Z کولموگروف - اسمیرنوف در تمامی

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد
هوش اخلاقی	۱۴۸/۴۴	۱۵/۰۲
سرمایه روان‌شناختی	۱۰۱/۲۲	۱۴/۵۰
سرمایه اجتماعی	۱۱۲/۴۱	۱۹/۳۰

ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج این تحلیل در جدول ۳ آورده شده است.

برای بررسی ضرایب همبستگی متغیرهای هوش اخلاقی، سرمایه روان‌شناختی و سرمایه اجتماعی

جدول ۳. ضرایب همبستگی متغیرهای هوش اخلاقی، سرمایه روان‌شناختی و سرمایه اجتماعی

هوش اخلاقی	سرمایه روان‌شناختی	سرمایه اجتماعی
ضریب همبستگی	۱	
معنی‌داری		
تعداد	۸۵	
ضریب همبستگی	۰/۵۶۸**	۱
معنی‌داری	۰/۰۰۰	
تعداد	۸۵	۸۵
ضریب همبستگی	۰/۴۸۶**	۰/۶۹۸**
معنی‌داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
تعداد	۸۵	۸۵

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد بین هوش اخلاقی و سرمایه روان‌شناختی با سرمایه اجتماعی سربازان، در سطح ۹۹٪ و معنی‌داری $P < 0/01$ رابطه مثبت وجود دارد.

جدول ۴. مدل تحلیل رگرسیون به روش هم‌زمان بین هوش اخلاقی و سرمایه روان‌شناختی با سرمایه اجتماعی

مدل	F	R	R ²	R	F	معنی‌داری
رگرسیون	۶/۹۳	۰/۷۲	۰/۵۲	۰/۷۲	۶/۹۳	۰/۰۰۱

$P < 0/01$

نتایج جدول ۴ مدل رگرسیونی پژوهش را تأیید می‌کند. ضریب همبستگی چندگانه برای ترکیب خطی ابعاد هوش اخلاقی و سرمایه روان‌شناختی با سرمایه اجتماعی $R = 0/72$ و ضریب تعیین $R^2 = 0/52$ به دست آمده است که در سطح $0/01$ معنی‌دار است. به منظور نشان دادن درجه اهمیت

هریک از مؤلفه‌های هوش اخلاقی و سرمایه روان‌شناختی با سرمایه اجتماعی نیز از تحلیل رگرسیون چندگانه به روش هم‌زمان استفاده شده که نتایج آن در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵. تحلیل رگرسیون چندگانه به روش هم‌زمان

معنی‌داری	آماره t	B استاندارد		B غیر استاندارد	عدد ثابت
		Beta	Std. Error		
۰/۹۱۱	۰/۱۱۲		۱۶/۸۰	۱/۸۸	درستکاری
۰/۰۱۹	۱/۳۹	۰/۱۱۴	۰/۳۲۳	۰/۳۲۳	مسئولیت‌پذیری
۰/۳۲۱	۰/۰۶۹	۰/۰۰۹	۰/۵۱۷	۰/۰۳۶	دلسوزی
۰/۴۵۵	۰/۷۵۱	۰/۰۹۲	۱/۰۴۶	۰/۷۸۶	بخشش
۰/۶۱۷	۰/۵۰۲	۰/۰۵۶	۰/۵۳۲	۰/۲۶۷	خودکارآمدی
۰/۴۹۸	۰/۶۸۱	۰/۰۸۰	۰/۵۰۷	۰/۳۴۵	امیدواری
۰/۰۸۰	۱/۷۷	۰/۲۲۸	۰/۵۲۷	۰/۹۳۲	تاب‌آوری
۰/۰۴۰	۲/۰۳	۰/۲۵۰	۰/۵۶۹	۱/۱۵	خوش‌بینی
۰/۰۰۸	۲/۷۴	۰/۲۸۱	۰/۵۰۹	۱/۳۹	

$P < 0/01$

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد، می‌توان دریافت که از بین ابعاد هوش اخلاقی، تنها درستکاری با ضریب بتا $0/31$ پیش‌بینی‌کننده سرمایه اجتماعی سربازان است. همچنین از بین ابعاد سرمایه‌های روان‌شناختی، تاب‌آوری و خوش‌بینی به ترتیب با ضریب بتا $0/25$ و $0/28$ پیش‌بینی‌کننده سرمایه اجتماعی سربازان است.

در این تحقیق به بررسی نقش هوش اخلاقی و سرمایه‌های روان‌شناختی بر سرمایه اجتماعی سربازان در شهر اردبیل پرداخته شد. نتایج همبستگی بین متغیرهای اصلی نشان داد بین هوش اخلاقی و سرمایه اجتماعی سربازان، رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد که هوش

درستکاری، مسئولیت‌پذیری، دلسوزی و بخشش است که نتایج تحلیل هم‌زمان این مؤلفه‌ها در کنار هم بر سرمایه‌های اجتماعی، نشان داد "درستکاری" در سربازان این توانایی را دارد که سرمایه اجتماعی آنان را پیش‌بینی کند. این نشان می‌دهد که مؤلفه درستکاری در هوش اخلاقی به هماهنگی بین باور و عمل اطلاق می‌شود. در واقع، در درستکاری گفتن حرف راست در تمام زمان‌ها در اولویت بوده و فردی که هوش اخلاقی بالایی دارد، از نظر درستکاری به شیوه‌ای که با اصول و عقایدش سازگار باشد، عمل می‌کند (لینک و کیل، ۲۰۰۷)، تأثیر درستکاری بر سرمایه‌های اجتماعی بین سربازان می‌تواند گویای این مسئله باشد که اعتقاد سربازان به درستکاری و بیان واقعیت‌ها می‌تواند باعث تقویت ظرفیت‌های اجتماعی آنان در سطح جامعه شود. به عبارت دیگر، از نظر سربازان، اعتقاد به درستکاری و درستکار بودن می‌تواند روند تحقق اهداف اجتماعی در سطح جامعه را به‌درستی و دقت پیش ببرد که این مسئله نیز یکی از اهداف سرمایه‌های اجتماعی است.

همچنین نتایج پژوهش نشان داد بین سرمایه روان‌شناختی و سرمایه اجتماعی، رابطه معنی‌داری وجود دارد. یافته‌های پژوهش نیز نشان داد که سرمایه روان‌شناختی قادر به پیش‌بینی سرمایه اجتماعی آزمودنی‌های مورد بررسی بوده و از بین مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی، مؤلفه‌های تاب‌آوری و خوش‌بینی قادر به پیش‌بینی سرمایه اجتماعی بوده است. نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش با تحقیقات قانع سنگ‌آتش و همکاران، (۱۳۹۴)، بهادری خسروشاهی و همکاران (۱۳۹۱)، هاشمی نصرت‌آباد و همکاران (۱۳۹۰)، امیرخانی و عارف‌نژاد (۱۳۹۱) همسویی دارد. باتوجه‌به نتیجه به‌دست‌آمده و نتایج همسو با این یافته، می‌توان نتیجه گرفت که متغیر

اخلاقی قادر به پیش‌بینی سرمایه اجتماعی آزمودنی‌های مورد بررسی بوده و از بین مؤلفه‌های هوش اخلاقی، تنها مؤلفه درستکاری قادر به پیش‌بینی سرمایه اجتماعی است. نتایج به‌دست‌آمده از این یافته با تحقیقات ولیخانی و همکاران (۱۳۹۱)، (عطااللهی و همکاران، ۱۳۹۳)، رحیمی و همکاران (۱۳۹۴) همسویی دارد. باتوجه‌به این یافته و نتایج تحقیقات محققان دیگر می‌توان چنین بیان کرد از آنجاکه هوش اخلاقی به میزان توانایی افراد به تشخیص درست از خطا می‌باشد (لینک و کیل، ۲۰۰۷) و این نوع هوش نشان‌دهنده اشتیاق و توانایی برای قراردادن معیارهایی برتر و فراتر از منافع خود و حتی موضوعاتی نظیر اثربخشی در کانون واکنش‌های فردی است؛ بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت جمعیت سربازان می‌توانند با ارتقای سطح توانایی هوش اخلاقی در درک درست از خطا و نیز با تغییر اشتیاق خود مبنی‌بر استفاده از معیارهای برتر ذهنی خود این توانایی را داشته باشند که سرمایه‌های اجتماعی‌شان را افزایش دهند. به عبارت دیگر، اگر سرمایه اجتماعی را حاصل روابط جامعه دانست و آن را به مجموع منابعی که در ذات روابط سازمان اجتماعی به‌وجود می‌آیند و زندگی اجتماعی را مطلوب‌تر می‌سازند، اطلاق کرد (بهادری و خسروشاهی، ۱۳۹۱)، باید چنین نتیجه گرفت که در اثر ارتباط بین هوش اخلاقی با این مسئله، ابعاد و بسترهای مطلوب‌سازی زندگی اجتماعی بین سربازان را به‌نوعی می‌توان از هوش اخلاقی آنان یا معیارهای ذهنی برتر و ارزشمند آنان مبنی‌بر برخورد با رویدادها دانست. در واقع، از نظر سربازان، اگر بتوان به ذهنی فعال و برتر همراه با ارزش‌های والای اخلاقی دست یافت، در آن صورت می‌توان به ظرفیت‌های مفید اجتماعی دست پیدا کرد و آن را مدیریت نمود. از نظر لینک و کیل (۲۰۰۷)، هوش اخلاقی شامل

توانایی انسان در مقابله با این تنش‌ها باشند. به معنای دیگر، وقتی اهمیت رشد سرمایه اجتماعی در شکل‌گیری روند توسعه پایدار در یک کشور روشن می‌شود، اولین و مهم‌ترین گزینه پیش رو برای رشد این مقوله در هر جامعه‌ای ارتقای تاب‌آوری افراد است. تاب‌آوری سربازان می‌تواند یکی از عوامل افزایش میزان سرمایه اجتماعی و به‌خصوص عمل متقابل اجتماعی در آنها باشد. شاید میزان تاب‌آوری بالای سربازان است که آنان را در مقابل تنگناهای عاطفی ناشی از دوری از خانواده و جامعه زندگی خود مقاوم ساخته که نتیجه آن بازدهی مطلوب آنان در برابر صیانت و حفظ مرز و بوم در نقاط مختلف کشور است. با افزایش عمل متقابل اجتماعی بین سربازان، آنها به اتحاد با همدیگر برای رسیدن به هدف و وظیفه شخصی خود در برابر جامعه علاقه‌مند می‌شوند. بنابراین، عامل تاب‌آوری را می‌توان از مهم‌ترین عوامل پیش‌بینی‌کننده سرمایه اجتماعی در سربازان دانست، چراکه اگر وابستگی عاطفی از طریق اجتماعی شدن در جامعه تعمیم یافته و در ذهن افراد تحکیم شوند، پس مقابله در برابر مشکلات و سختی‌ها به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر در اجتماعی شدن در این بین نقش مؤثری ایفا می‌کنند. همان‌طور که گفته شد عامل خوش‌بینی بر سرمایه اجتماعی سربازان تأثیر معنی‌داری دارد. در خصوص رابطه خوش‌بینی و سرمایه اجتماعی نتایج تحقیق حاضر با تحقیقات، هاشمی نصرت‌آباد و همکاران (۱۳۹۰)، امیرخانی و عارف‌نژاد (۱۳۹۱)، بهادری، خسروشاهی و همکاران (۱۳۹۱) همسو می‌باشد. همچنین خوش‌بینی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم سرمایه روان‌شناختی، به بینش مثبت سربازان نسبت به اطرافیان اشاره دارد. باتوجه‌به تأثیر این رویکرد بر سرمایه اجتماعی، می‌توان چنین بیان کرد که خوش‌بینی می‌تواند یکی از علل افزایش

سرمایه روان‌شناختی با سرمایه اجتماعی همبستگی بالایی دارد. سرمایه‌های روان‌شناختی شامل دریافت‌های فرد از میزان هماهنگی بین اهداف معین و ترسیم‌شده با پیامدهای عملکردی است که در فرایندهای ارزیابی مستمر به‌دست می‌آید و به رضایت درونی و نسبتاً پایدار در توالی زندگی منجر می‌شود (گلداسمیت، ویوم، داریتی^{۱۸}، ۱۹۹۷). به‌عبارت‌دیگر، ارتقای وضعیت روان‌شناختی سربازان در ابعاد مختلف می‌تواند در حفظ آنان به‌عنوان نیروی کارآمد اجتماعی نقش مؤثری داشته باشد. در این خصوص، نیاز بر آن است که برای حفظ سرمایه‌های اجتماعی سربازان، عوامل روان‌شناختی مؤثر در ارتقای این متغیر به آنان آموزش داده شود. در پژوهشی نقش سرمایه روان‌شناختی بر عملکرد وظیفه، رفتارهای شهروندی سازمانی و تعهد عاطفی و رضایت شغلی بین افراد نظامی در یک پایگاه نظامی بررسی شد و مشخص شد که سرمایه روان‌شناختی با عملکرد وظیفه، رفتارهای شهروندی سازمانی و تعهد عاطفی و رضایت شغلی رابطه دارد و سطوح بالای سرمایه روان‌شناختی موجب ارتقای نگرش‌های کاری بالا، رفتارهای شهروندی سازمانی و تعهد عاطفی و رضایت شغلی در افراد موردبررسی می‌شود (گوربوز و بوزکورد یلدیریم^{۱۹}، ۲۰۱۹).

از نظر لوتانز و همکاران (۲۰۰۷) سرمایه‌های روان‌شناختی شامل خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری و خوش‌بینی است که نتایج نشان داد از بین ابعاد موردنظر، تاب‌آوری و خوش‌بینی، توانایی پیش‌بینی سرمایه اجتماعی را بین سربازان دارند که این یافته با نتایج تحقیقات پژوهشگران قبلی همسویی دارد. در خصوص تاب‌آوری می‌توان چنین بیان نمود که باتوجه‌به افزایش تنش در زندگی امروز انسان‌ها، بدیهی است که عمده مفاهیم اجتماعی تابعی از

4. Medison
5. Lynne Chandler
6. World Health Organization
7. Onyx & Bullen
8. Dufur, Thorpe, Barton, Hoffmann & Parcel
9. Moral intelligence
10. Lennick & Kiel
11. Psychological Capital
12. Luthans
13. Youssef & Avolio
14. Adler & Kwon
15. Han
16. Koenig
17. Wu
18. Goldsmith, Veum, Darity
19. Gurbuz & Bozkurt Yildirim

منابع

۱. اسماعیلی طرزی (۱۳۹۰)، رابطه هوش اخلاقی با میزان اعتماد آفرینی مدیران، فصلنامه اخلاق در علوم رفتاری، ۸ (۱): ۹۷ - ۸۵.
۲. اصلاحی، محمد و عباس‌زاده، سیدمیرمحمد (۱۳۹۲)، بررسی رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و سرمایه اجتماعی در میان اعضای هیئت‌علمی دانشگاه ارومیه، کنفرانس بین‌المللی مدیریت، چالش‌ها و راهکارها.
۳. امیرخانی، طیبه و عارف‌نژاد، محسن (۱۳۹۱)، تحلیل تأثیر رفتار شهروندی سازمانی و سرمایه روان‌شناختی بر سرمایه اجتماعی، فصلنامه علوم مدیریتی ایران، ۷ (۲): ۱۱۲ - ۸۹.
۴. بهادری، جعفر؛ هاشمی، تورج و باباپور، جلیل (۱۳۹۱)، رابطه سرمایه روان‌شناختی با سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه تبریز، مجله تخصصی پژوهش و سلامت، مرکز تحقیقات توسعه اجتماعی و ارتقای سلامت گناباد، ۲ (۱): ۱۵۳ - ۱۴۵.
۵. رحیمی، حمید؛ مدنی، سید احمد و محمدیان، آسیه (۱۳۹۴)، بررسی رابطه بین هوش اخلاقی و سرمایه اجتماعی با مسئولیت‌پذیری دانشجویان: مورد مطالعه دانشگاه تهران، مجله فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۵ (۱): ۱۲۵ - ۱۰۱.
۶. رفعتی، شیوا؛ ناهید، رژه و احمدی‌وش، طه‌محمد (۱۳۹۳)، هوش اخلاقی دانشجویان پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران، اخلاق پزشکی، ۷ (۲۷): ۹۱ - ۷۱.

سرمایه اجتماعی و به‌خصوص اعتماد اجتماعی باشد. با افزایش اعتماد اجتماعی بین سربازان آنها اطرافیان خود را انسان‌هایی قابل اعتماد می‌بینند و تا وقتی که از اطرافیان خود بدی ندیده باشند به آنها اعتماد می‌کنند. همچنین سربازان می‌توانند اطمینان داشته باشند که اطرفیان‌شان با آنها صادقانه برخورد می‌کنند، به کامیابی و موفقیت آنها توجه می‌کنند و اطلاعات مهم را با آنان درمیان می‌گذارند.

پژوهش حاضر، محدودیت‌هایی نیز داشت که در تعمیم و تفسیر نتایج باید آنها را مورد توجه قرار داد. از آنجاکه روش تحقیق حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود، نمی‌توان روابط به‌دست‌آمده از آن را علت و معلولی قلمداد کرد. در این تحقیق با توجه به محدودبودن جامعه و نمونه آماری به سربازان، امکان تعمیم نتایج به دیگر جوامع آماری وجود نخواهد داشت. همچنین به دلیل عدم همکاری برخی از مسئولین پادگان‌های نظامی، محقق به جای استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی، از روش نمونه‌گیری دردسترس استفاده کرد. علی‌رغم محدودیت‌های عمدتاً روش‌شناختی مذکور، تحقیق حاضر ادبیات پژوهشی در زمینه عوامل مؤثر در سرمایه اجتماعی سربازان را غنا بخشید. با توجه به نتایج پژوهش حاضر و ارتباط مثبت و معنی‌دار هوش اخلاقی و سرمایه روان‌شناختی با سرمایه اجتماعی سربازان، پیشنهاد می‌شود فرماندهان پادگان‌ها و مسئولین ذی‌ربط به نقش متغیرهای هوش اخلاقی و سرمایه روان‌شناختی در سرمایه اجتماعی سربازان توجه ویژه‌ای داشته باشند.

پی‌نوشت

1. globalization
2. social capital
3. Luckley

۷. ساجدی قوچانی، رضا و اسماعیلی شاد، بهرنگ (۱۳۹۶)، نقش میانجی سرمایه اجتماعی در رابطه سرمایه روان‌شناختی با جامعه‌پذیری سازمانی کارکنان دانشگاه آزاد اسلامی قوچان، فصلنامه مطالعات فرهنگی و اجتماعی، ۱۱(۳): ۲۲ - ۷.
۸. سروش، مریم (۱۳۹۱)، احساس مسئولیت فردی و اجتماعی، دیگرخواهی و اعتماد اجتماعی: مطالعه نوجوانان شیراز، جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۳(۴۶): ۲۱۱ - ۱۹۳.
۹. عطاللهی، طاهره؛ ربیعی، علی و امینی، محمدتقی (۱۳۹۳)، رابطه هوش اخلاقی با سرمایه اجتماعی، فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ۱۰(۳): ۴۰ - ۲۹.
۱۰. فوکویاما، فرانسیس (۱۳۸۴)، سرمایه اجتماعی و جامعه مدنی، در: سرمایه اجتماعی: اعتماد، دموکراسی و توسعه، کیان تاج‌بخش، ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان، تهران، نشر شیرازه.
۱۱. فیلد، جان (۱۳۸۵)، سرمایه اجتماعی، ترجمه جلال متقی، تهران: مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی.
۱۲. قانع، سنگ‌آتش؛ میرزازاده، زهراسادات؛ عظیم‌زاده، سیدمرتضی و عبدالملکی، حسین (۱۳۹۴)، بررسی نقش سرمایه‌های روان‌شناختی بر سرمایه اجتماعی دانشجویان تربیت بدنی دانشگاه‌های مشهد، پژوهش‌های کاربردی در مدیریت آموزشی، ۴(۳): ۱۰۶ - ۹۱.
۱۳. محمودی، احمد؛ یونسی، جلیل و رحیمی‌زاده، میثم (۱۳۹۳)، رابطه سرمایه اجتماعی و سرمایه روان‌شناختی با نقش میانجی خودکارآمدی در دبیران تربیت بدنی، مجله رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی، ۲(۷): ۳۹ - ۲۳.
۱۴. مختاری‌پور، مرضیه و کاظمی، ایرج (۱۳۸۹)، بررسی و مقایسه رابطه بین هوش سازمانی با هوش اخلاقی مدیران آموزشی و غیرآموزشی دانشگاه‌های دولتی اصفهان، نامه آموزش عالی، ۳(۱۲): ۵۲ - ۳۵.
۱۵. نعمتی، لیلا و نویدی، پرویز (۱۳۹۵)، تأثیر هوش سازمانی و هوش اخلاقی بر دلبستگی شغلی؛ با نقش میانجی سرمایه اجتماعی، مجله مدیریت فرهنگی، ۱۰(۳۱): ۵۵ - ۴۳.
۱۶. ولیخانی، ماشالله؛ اسماعیل انصاری؛ محمد و سپیانی، مریم (۱۳۹۱)، بررسی میزان هوش اخلاقی مدیران و تأثیر آن بر سرمایه اجتماعی سازمان (مطالعه موردی: مدیران بانک‌های دولتی شهر اصفهان)، فصلنامه علمی
- پژوهشی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر، ۶(۱۸): ۱۹۸ - ۱۷۸.
۱۷. هاشمی نصرت‌آباد، تورج؛ باباپور خیرالدین، جلیل و بهادری خسروشاهی، جعفر (۱۳۹۰)، نقش سرمایه روان‌شناختی در بهزیستی روانی باتوجه به تأثیرات تعدیلی سرمایه اجتماعی، پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۱(۴): ۱۴۶ - ۱۲۳.
- Adler, P. S., & Kwon, S. W. (2002). Social capital: Prospects for a new concept. *Academy of Management Review*, 27 (1), 17-40.
 - Avey, J. B., Reichard, R. J., Luthans, F., & Mhatre, K. H. (2011). Meta-analysis of the impact of positive psychological capital on employee attitudes, behaviors, and performance. *Human Resource Development Quarterly*, 22(2), 127-152.
 - Azad-Marzabadi, E., Hoshmandja, M., Poorkhalil M. (2013). The relationship between organizational spirituality and spiritual intelligence with job stress of staffs of a Military University. *Journal Mil Med*, 15(1), 43-50
 - Chandler-Garcia, L. (2013). Social Capital in the Interagency Environment of Iraq. *InterAgency Journal*, 4(1), 21-32.
 - Dufur, M. J., Thorpe, J. D., Barton, H. S., Hoffmann, J. P., & Parcel, T. L. (2019). Can Social Capital Protect Adolescents from Delinquent Behavior, Antisocial Attitudes, and Mental Health Problems?. *Archives of Psychology*, 3(6), 1-22.
 - Goldsmith, A. H., Veum, J. R., & Darity Jr, W. (1997). The impact of psychological and human capital on wages. *Economic inquiry*, 35(4), 815-829.
 - Goldsmith, A. H., Veum, J. R., & Darity, W. (1997). Unemployment, joblessness, psychological well-being and self-esteem: Theory and evidence. *The Journal of Socio-Economics*, 26(2), 133-158.
 - Gurbuz, S., & Bozkurt Yildirim, H. (2019). Working in the hangar: The impact of psychological capital on work outcomes among army aircraft mechanics. *Military Psychology*, 31(1), 60-70.
 - Han, J., Chu, X., Song, H., & Li, Y. (2014). Social capital, socioeconomic status and self-efficacy. *Applied Economics and Finance*, 2(1), 1-10.
 - Koenig, H. G., Youssef, N. A., Smothers, Z., Oliver, J. P., Boucher, N. A., Ames, D., ... &

22. Wu, S. Y., Wang, S. T., Liu, F., Hu, D. C., & Hwang, W. Y. (2012). The Influences of Social Self-Efficacy on Social Trust and Social Capital-A Case Study of Facebook. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 11(2), 246-254.
- Haynes, K. (2020). Hope, religiosity, and mental health in US veterans and active duty military with PTSD symptoms. *Military medicine*, 185(1-2), 97-104.
11. Koenig, H. G., Youssef, N. A., Smothers, Z., Oliver, J. P., Boucher, N. A., Ames, D., ... & Haynes, K. (2019). Hope, Religiosity, and Mental Health in US Veterans and Active Duty Military with PTSD Symptoms. *Military Medicine*.
12. Lennick, D., & Kiel, F. (2007). *Moral intelligence: Enhancing business performance and leadership success*. Pearson Prentice Hall.
13. Luckley F. (2005). Social capital of economic clusters: towards a network-based conception of social resources. *Journal of Economic and Social Geography (TESG)*; 100(2): 60-70.
14. Luthans, F., Avolio, B. J., Avey, J. B., & Norman, S. M. (2007). Positive psychological capital: Measurement and relationship with performance and satisfaction. *Personnel psychology*, 60(3), 541-572.
15. Luthans, F., Luthans, K. W., & Luthans, B. C. (2004). *Positive psychological capital: Beyond human and social capital*. Management Department Faculty Publications. 145.
16. Luthans, F., Youssef, C. M., & Avolio, B. J. (2007). *Psychological capital: Developing the human competitive edge*. Oxford University Press.
17. Madison, D. S. (2011). *Critical ethnography: Method, ethics, and performance*. Sage publications.
18. Onyx, J.; Bullen, P. (2000). Measuring Social Capital in Five Communities. *Journal of Applied Behavioral Science*, 36(1), 23-42.
19. Putnam, R. D. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century. The 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian Political Studies*, 30(2), 137-174.
20. Rego, S. O., & Wilson, R. (2012). Equity risk incentives and corporate tax aggressiveness. *Journal of Accounting Research*, 50(3), 775-810.
21. World Health Organization. (2010). *World health statistics 2010*. World Health Organization.